

JOHN PAULL

A GAZDASÁG MINT ORGANIZMUS

Az organikus gazdálkodás alapvető ideája*

AZ ORGANIKUS GAZDÁLKODÁS kifejezést Lord Northbourne, az Oxfordi Egyetem mezőgazdasági szakembere alkotta meg *Look to the Land* című, 1940-ben, a háború alatt Angliában megjelent könyvében. Ez volt a válasza az általa *kémiai gazdálkodásnak* nevezett módszerre, és kezdettől fogva két összeférhetetlen, egymással versengő mezőgazdasági módszerként mutatta be őket. A kifejezéseket egymással szembeállítva vezeti be könyve „Organic versus chemical farming” (‘Organikus gazdálkodás a vegyivel szemben’) címet viselő 3. fejezetében (NORTHBOURNE 1940, 81. o.).

Northbourne legfontosabb hozzájárulása a témához a *gazdaság mint organizmus* ideája. Erre a „*gazdaság mint élő egész*” kifejezést használta (81. o.). E koncepció első kidolgozásában azt írta, hogy „*a gazdaságnak biológiai teljességet kell mutatnia; élő entitásnak kell lennie, olyan egységnek, amelyben kiegyensúlyozott organikus élet folyik*” (96. o.). A „*beemelt termékenységre támaszkodó gazdaság (...) nem lehet önellátó, nem válhat szerves egészé sem*” (97. o.). Lord Northbourne szerint „*a gazdaságnak több értelemben is szervesnek kell lennie*” (98. o.), és a holisztikus nézetet képviseli, miszerint „*a talaj és a benne élő mikroorganizmusok a rajta növő növényekkel együtt szerves egészet alkotnak*” (99. o.).

Northbourne-ra hatással voltak Rudolf Steiner gondolatai (STEINER 1924), és ezeket az elképzeléseket saját kenti birtokán valósította meg. Az alábbiakat írta: „*a »biodinamikus« módszer (...) a néhai dr. Rudolf Steiner javaslatai mentén alakult ki. Az utóbbi módszer Európában tizenöt év munkája során magas szintre fejlődött, és hatékonysága bizonyítottnak mondható*” (NORTHBOURNE, 1940, 173. o.). Bibliográfiájában szerepel Dr. Ehrenfried Pfeiffer *Bio-dynamic Farming and Gardening* (‘Biodinamikus gazdálkodás és kertészet’) című műve, amelyet Steiner módszereivel kapcsolatos beszámolóként jellemez.

Az *organikus gazdálkodás* önálló kifejezésként először akkor jelenik meg, amikor a következő figyelmeztetést fogalmazza meg: „*Hosszú távon az organikus gazdálkodás kémiai gazdálkodással való felváltására tett kísérletek eredményei valószínűleg sokkal károsabbnak bizonyulnak majd, mint eddig látszik. És talán érdemes rámutatni, hogy a műtrágyaipar nagyon nagy és jól szervezett. Propagandája kifinomult, és a műtrágyák nehezen tűnnek el*” (103. o.). E kifejezés újból megjelenik a könyv 5. fejezetében, melynek címe „Organikus gazdálkodás – egy gyakorlati javaslat” (148. o.).¹

A *Look to the Land* „*az élőlények egymástól való függőségéről*” szóló beszámolóval kezdődik (1. fejezet, 1. o.).

Northbourne így ír: „*haszontalan bármely ember, embercsoport vagy földrajzi egység helyzetét úgy tekinteni, mintha az elszigetelt lenne minden mástól (...). Valamennyi ember élete nemcsak embertársai életéhez kötődik, hanem számtalan nem emberi lény életéhez is (...). A világ összes élőlényé között nagyon is valós, átfogó és végtelenül összetett gazdasági és biológiai kapcsolat áll fenn*” (1. és 2. o.). Ebben a fejezetben vezeti be az organizmus fogalmát: „*Az élet mechanizmusa az anyag folyamatos áramlása az általunk organizmusként ismert architekturális formákon keresztül. Csak a forma rendelkezik étellel vagy bármiféle organikus identitással*” (3. o.).

Northbourne már háromnegyed évszázaddal ezelőtt felvetett jónéhány, a 21. századi organikus és biodinamikus termelést folytató gazdálkodókat érintő és foglalkoztató kérdést. Megállapította, hogy az élelmiszer minősége „*egy nagyon nehezen megfogható kérdés, amely túlmutat a megjelenésen és az ízén, és sokkal többet jelent az elemzéssel megállapítható kémiai összetételnél*” (8. o.).² Northbourne szerint „*a jobb minőségű élelmiszer vitalitással, egyéniséggel, frissességgel rendelkezik; megfelelően természetű, és nem csak jól néz ki; hatékonyan táplál, és nem csupán élénkítő vagy töltelék*” (129. o.). Elismerte, hogy „*a »vitalitás« [vitality] meglehetősen tudománytalan kifejezés*” (166. o.). Bírálta a kozmetikázási szempontokra való összpontosítást, „*az élelmiszerekben ugyanis azok a tulajdonságok igazán fontosak, amelyek hatékony életfenntartó eszközökké teszik őket*” (62. o.), és aggodalmát fejezte ki a végett, hogy „*az igazi minőség háttérbe szorul az olcsóság miatt*” (66. o.).

Northbourne foglalkozott a biológiai sokféleséggel és figyelmeztetett a

monokultúras gazdálkodás veszélyeire: „*a nagyméretű monokultúra (csupán egy növényfaj termesztése) sokféleképpen felborítja a talajban lévő tényezők egyensúlyát. Nincs kölcsönös átadás-átvétel a növények között. A betegségek viszont könnyen terjednek. A természet mindig növények és állatok széles választékát biztosítja; csak így lehet az élő anyagok körforgását pazarlás nélkül fenntartani*” (21. o.).

A lokalizmus már akkor is kiemelt kérdésként szerepelt: „*abszurd, hogy árukat szállítunk a világ minden tájára, csak hogy valaki »profitot« szerezzen belőle, amikor azokat sokkal jobban elő lehetne állítani ott, ahol szükség van rájuk*” (104. o.).

A közgazdaságtan korlátairól így írt: „*ma már nem tudunk másféle hasznot elképzelni, csak a pénzügyi profitot (...), abban a tévhitben élünk, hogy az olcsóság bőséghez vezet. De mi haszna a bőségesen sok szemétnek?*” (66. o.). Rámutatott, hogy „*a pénzügyi költségek és az úgynevezett »biológiai költségek« közötti kapcsolatot nem vették figyelembe, és még kevésbé becsülték meg*” (28. o.). A termelői árak kapcsán felpanaszolta „*a disztribúciós kereskedelem befolyását és túlsúlyát, amelynek kísérőjelensége a fogyasztó által fizetett és a termelő által kapott ár rendkívül nagy különbsége*” (37. o.). Kritizálta a vegyi mezőgazdaságot, mint „*az ellopott termékenység kereskedelmét vagy feldolgozását*” (148. o.), és sajnálatosnak tartotta, hogy „*a talaj termékenységét »kitermelik«*” (157. o.).

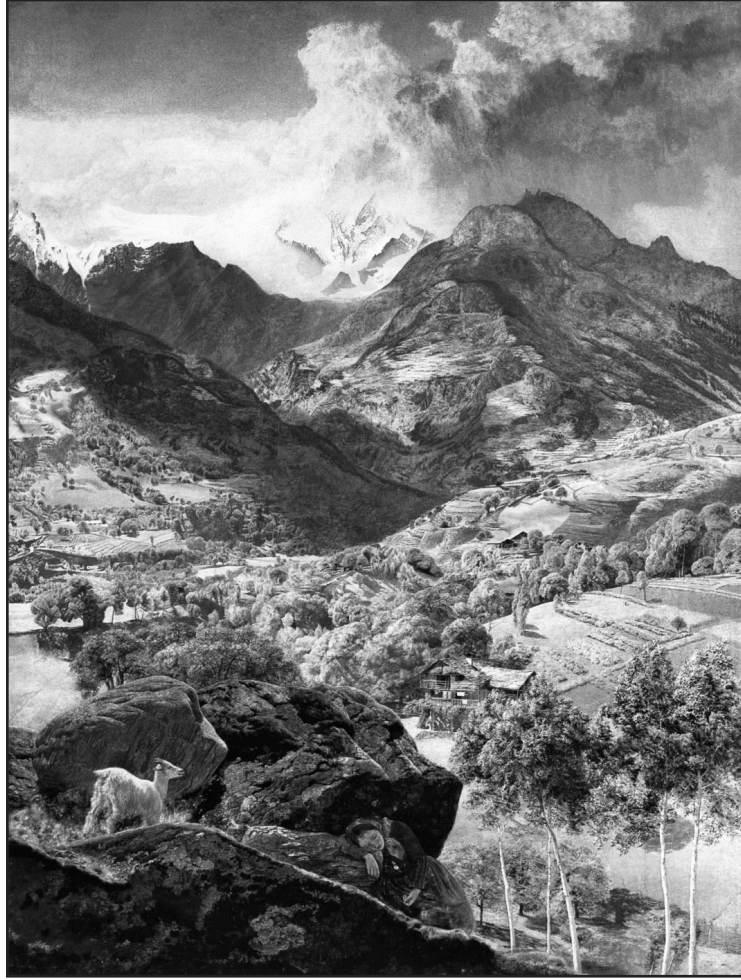
A tudományos redukcionizmus korlátairól: „*eddig még soha egyetlen vegyész sem elemzett vagy írt le kémiai szempontok alapján egyetlen élőlényt sem, legyen az bármilyen alacsonyrendű, és a legcsekélyebb esély sincs rá, hogy valaha is megtegyje.*” (160. o.) Kritizálta, hogy „*A »tudományos«*

gazdálkodás (...) olyan gazdálkodást jelent, melyet aszerint szabályoznak, hogy mit javasol az agrárközgazdász a maga számológépeivel és főkönyveivel, valamint a vegyész” (157. o.). Northbourne szerint „a gazdálkodást nem lehet kémia és költségszámítás keverékeként kezelni, és nem lehet a modern üzleti élet követelményeihez igazítani, ahol a sebesség, az olcsóság és a szabványosítás a legfontosabb. A természetet nem lehet irányítani. Ha megpróbáljuk, lassan, de nagyon keményen visszavág” (90. és 91. o.).

Northbourne korán és világosan leírja az elővigyázatosság elvét: „Ha minden benyomásunkra tudományos bizonyítékot várnánk, mielőtt bármilyen következményekkel járó lépést tennénk, talán elkerülhetnénk néhány hibát, ám szinte soha nem tudnánk dönteni. A gyakorlatban a legtöbb fontos döntést benyomások vagy intuíció alapján kell meghozni, mert különben túl késő lenne (...). Az életünket gyakorlatiasan kell élnünk, és nagyon ritkán várhatunk hipotéziseink tudományos igazolására. Ha így tennénk, hamarosan mindannyian meghalnánk, mert a teljes tudományos igazolás szinte soha nem lehetséges. Sajnálatos tény, hogy a tudományos bizonyíték iránti igény gyakran fegyverként szolgál egy ötlet fejlődésének késleltetésére” (41. o.).

A jövőre tekintve Northbourne a „jövő mezőgazdaságáról” írt, és arra figyelmeztetett, hogy „a mi hibáinkért a jövő

generációinak kell majd fizetniük, de lehet, hogy nekik nem lesznek meg ehhez a szükséges eszközeik” (31. o.). A hagyományos gazdálkodásról azt írta, hogy „van

John Brett: Az Aosta-völgy (1858)

néhány ember, aki még mindig intenzív gazdálkodást folytat, alig szenved betegségektől, anélkül, hogy speciális védekezési intézkedéseket alkalmazna, műtrágyát használna, és a talaj termékenységét elveszítené” (51. o.). Kritizálta az „elsősorban

mechanikus és pénzügyi” megközelíté-
ket (110. o.). Figyelmeztetett „*a hamis
filozófia elterjedésének árára*” (110. o.), és
felvetette, hogy „*a halál erőit csak az élet
erői győzhetik le*” (110. o.), „*újra meg kell
tanulnunk gazdálkodni*” (113. o.), és hogy
az előttünk álló feladat „*generációk fel-
adata lehet (...). Az együttműködés és az
egyéni erőfeszítések kombinációja (...). És
azok, akik részt vesznek benne, évtizedekig,
talán évszázadokig utóvédharcokat lesznek
kénytelenek folytatni*” (115. o.).

Northbourne a vad természet iránti
vonzódásról így írt: „*A szépen művelt föld
mindig csodás látványt nyújt, de a termé-
szetes vadságában burjánzó növényzettel
együtt ér igazán sokat az ember számára.
Szerencse, hogy a legkiválóbb földművelés
az, amely nem mentes a természetes vadságtól,
s a legsodálatosabb tájakat a vadság és
a bensőségesség képei színezik, ami Anglia
tájképét mindenekelőtt jellemzi.*” (169. o.)
Northbourne következetesen holisztikus
szemléletet vallott, kritizálta a „*modern
orvoslást*”, ami „*csak a részleteket, és nem
az egészet látja*” (47. o.), és „*az egészségnek
azt a formáját keresi, amely a betegségek
elfojtásából következik*” (48. o.).

A vegyipar konkviztádorairól így nyi-
latkozott: „*A természet meghódításának
eszméje nagyjából annyira okos ötlet, mint-
ha megpróbálnánk levágni a saját fejünket,
hogy annak magasrendű képességeit elkülöní-
tsük a test többi részétől. (...) Kiagyal-
tuk, vagy inkább beképzeltük magunknak
az ember és a természet között vívott küz-
delmet, aminek következtében a természet
egésze – magunkat és a talajt is beleértve
– szenved. (...) Erőszak és eszesség révén
megpróbáltuk leigázni a természetet. Most
az a dolgunk, hogy megpróbálkozzunk a
szeretet módszerével.*” (192. o.).

Az Egyesült Királyságban Albert Ho-
ward átvette Northbourne terminológi-
áját, és 1947-ben megjelentette *The Soil
and Health: A Study of Organic Agriculture*
című könyvét, amely az első olyan mű
volt, amelynek címében szerepelt az „orga-
nikus gazdálkodás” kifejezés. Az Egyesült
Államokban Jerome Rodale (eredetileg
Cohen) 1945-ben adta ki *Pay Dirt* című
könyvét, amelyben átvette Northbourne
„*organikus gazdálkodás*” kifejezését, és azt
„*a javasolt mezőgazdasági rendszernek*” ne-
vezte, szemben a vegyszerekre támaszko-
dó gazdálkodással: „*a vegyszerekre túlzot-
tan támaszkodó rendszerek végül kemény
talajt eredményeznek, amely nem kedvez a
talajban élő organizmusoknak*” (RODALE
1945, 4. o.). Rodale azt állította, hogy „*az
organikus alapon működtetett gazdaságok-
nak egyértelmű előnyük van*” a „*talajban élő
jótékony szervezetek*” jelenléte miatt (211.
o.). Rodale 1949 és 1953 között jelentet-
te meg *The Organic Farmer* című képes-
lapját, és állítólag (CONFORD 2001) már
1942-ben is adott ki *Organic Farming and
Gardening* illetve *Organic Gardening and
Farming* címmel folyóiratokat, bár ezekből
nem maradt fenn példány (FREY 2006).

Scofield megjegyezte (SCOFIELD
1986), hogy Northbourne volt az első,
aki használta az *organikus gazdálkodás*
kifejezést, *Look to the Land* című könyvét
pedig „*elfeledett klasszikusnak*” nevezte.
A könyvet nemrégiben újra kiadta a New
York-i Sophia Perennis (2003), és megér-
demli, hogy ismertté és olvasottá váljon,
üzenete ugyanis koherens, világos és idő-
szerű. Sajnos, az új kiadásból kihagyták
a tartalomjegyzéket és a bibliográfiát, és
furcsa módon a *navvy* [földmunkás]
szót *navy*-re változtatták, ami biztosan
meg fogja zavarni az olvasókat.

A *Look to the Land* az a kanonikus mű, amely bevezette az *organikus gazdálkodás* kifejezést és a *gazdaság mint organizmus* fogalmát. Northbourne ezen túlmenően számos olyan ötlettel is előállt, amelyek még ma is felpezsdítik az ökológiai és biodinamikus gazdálkodásról szóló vitákat: szó esik benne többek között a termelői piacokról, az élelmiszerek és az egészség kapcsolatáról,

az elővigyázatosság és a gondoskodás elvéről, az összes élőlény összekapcsoltságáról és egymástól való függőségéről, valamint a talaj termékenységének kimerítésével kapcsolatban is fogalmazott meg figyelmeztetéseket. Ha „*az organikus gazdálkodás atyja*” címet oda kellene ítélnünk valakinek, akkor azt a negyedik Lord Northbourne (Walter James) érdemelné meg.

Fordította: Umenhoffer István

Jegyzetek

* Forrás: *Elementals. Journal of Bio-Dynamics* (Tasmania) 83. sz. (2006) 14–18. o. – *A szerk.*

¹ [A teljes fejezetet lásd a jelen lapszámban Erdődy Péter és Márton Gábor fordításában. – *A szerk.*]

² [Vö. például: „*Ritkán veszik számításba azt, ami az ételekben igazán számít, ami az élet hordozására képessé teszi, és egyben a szó legteljesebb értelmében vett minőségét meghatározza; sem a tudósok, amikor a táplálkozásról beszélnek, sem a háziasszonyok, amikor élelmiszert vásárolnak. A háziasszonyt semmi sem vezet a helyes irányba, annál több minden tereli a rossz felé, még akkor is, ha szükségből nem kényszerül az elérhető legolcsóbb laktató élelmiszer megvásárlására. Bárhogyan is, az élelmiszerek, melyeknek elérhetőnek kellene lenniük, gyakorlati okokból kifolyólag a többség számára még sokszoros árért is elérhetetlenek. Hozzászoktunk, hogy az árat valamilyen mértékben a minőség fokmérőjeként fogadjuk el. De az ár, amit a termelő megkap vagy amit a fogyasztó kifizet, manapság általában olyan tényezők eredménye, amelyeknek nincs köze az igazi értelemben vett minőséghez: ilyen a standardizálhatóságra való alkalmasság, a konzervipari felhasználhatóság, tárolás, hosszú távú szállítás és általában az értékesítés és előállítás könnyűsége. A valódi értelemben vett minőség csakis a fogyasztó szempontjából értelmezhető, vagyis hogy milyen hatással van az egészségére, a megelégedettségére vagy mindkettőre.*” A kapcsolódó fejezetből további részleteket lásd uő: Egészség és táplálék. *Ars Naturae* (Szeged) 9–12. szám (V–VI. évf., 2014–2015) 9–17. o. – *A szerk.*]

Hivatkozások

CONFORD 2001 – Philip Conford: *The origins of the organic movement*. Edinburgh, 2001, Floris Books.

FREY 2006 – L. Frey: Rodale, Incorporated Library. Személyes közlés, 2006. szeptember.

HOWARD 1947 – Sir Albert Howard: *The Soil and Health. A study of organic agriculture*. New York, 1947, Devin-Adair Company.

NORTHBOURNE 1940 – Lord Northbourne: *Look to the Land*. London, 1940, J. M. Dent and Sons.

RODALE 1945 – Jerome Irving Rodale: *Pay dirt. Farming and gardening with composts*. New York, 1945, Devin-Adair Company.

SCOFIELD 1986 – A. M. Scofield: Organic farming – The origin of the name. *Biological Agriculture and Horticulture*, IV. évf. (1986) 1. sz. 1–5. o.

STEINER 1924 – Rudolf Steiner: *Agriculture course, the birth of the biodynamic method, eight lectures and discussions*. Hastings (UK), 1924 (2003 reprint), Skylark Books.

Ars Naturæ

Ökológiai, társadalmi, kulturális folyóirat

28. SZÁM

„Omnis ars naturæ imitatio est”

Életharmónia Alapítvány
Szeged, 2025

Ars Naturae

Ökológiai, társadalmi, kulturális folyóirat

28. szám
(XIV. évfolyam, 2025)

arsnaturae.hu

Megjelenés: évente két szám

Főszerkesztő:
Kocsi Lajos

Szerkesztők:
Laki Zoltán, Umenhoffer István

Szerkesztőségi munkatársak:
Horváth Róbert, Koncz Zsuzsa, Murányi Tibor

Tördelés, tipográfia:
Kocsi Lajos

Grafikus elemek:
Major-Matuska Ágnes

Borítókép:
Verebes György: *A kehely*
(olaj, karton, 70 x 50 cm, 2006)

Megrendelhető:
info@arsnaturae.hu
+36/70/314-84-11

<https://arsnaturae.hu/hu/megrendeles>

Kapható:
Budapesten a Filosz Könyvesboltban és az Írók Boltjában

Kiadja és terjeszti:
Életharmónia Alapítvány
6729 Szeged, Kundombi utca 10.
eletharmonia.hu
arsnaturae.hu

Nyomdai munkálatok:
Innovariant Nyomdaipari Kft.
6750 Algyő, Ipartelep 4.

ISSN 2061-764X

© Életharmónia Alapítvány, a Szerzők, Verebes György

Köszönetet mondunk Kiss Róbert Tamás és Taraczký Dániel uraknak
a kiadó tevékenységeinek támogatásáért

TARTALOMJEGYZÉK

WILLIAM STODDART	
<i>Látogatás az Athosz-hegyre</i>	7
NORMAN WIRZBA	
<i>A munka mint teremteszolgálat</i>	14
JOHN PAULL	
<i>A gazdaság mint organizmus.</i>	
<i>Az organikus gazdálkodás alapvető ideája</i>	39
LORD NORTHBOURNE	
<i>Organikus gazdálkodás – egy gyakorlati javaslat</i>	44
ABU SAYEM	
<i>Seyyed Hossein Nasr öko-filozófiája.</i>	
<i>Spirituális válság és környezeti hanyatlás</i>	66
JEAN BORELLA	
<i>Isten szemlélése a világmindenségben található nyomain át.</i>	
<i>Szentháromság és Teremtés</i>	91
STEVEN A. LONG	
<i>Isten, teleológia és természettörvény</i>	98
FÜZES ANDRÁS	
<i>Tünődés a művészet szakrális voltáról.</i>	
<i>Kós Károly és kora alkotói szellemiségéről</i>	
<i>és mai építészeti hatásáról</i>	116
RUDOLF PANNWITZ	
<i>A múzsai</i>	137
CZOPF ÁRON	
<i>Szó és teremtés.</i>	
<i>A felirat kulturális szerepéről</i>	140
ANANDA K. COOMARASWAMY	
<i>A szimbólumok értelmezése</i>	148
WOLFGANG SMITH	
<i>Tudomány és mítosz: a rejtett kapcsolat</i>	155
CSERÉP CSABA	
<i>A mikroszkópia művészete.</i>	
<i>Egy csodálatos ablak a teremtett világ szövevényes szépségére</i>	167